

Vergaderjaar 2006–2007

21 501-20

Europese Raad

Nr. 348

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 17 april 2007

De vaste commissie voor Europese Zaken¹ heeft op 21 maart 2007 overleg gevoerd met minister-president, minister Balkenende van Algemene Zaken en staatssecretaris Timmermans van Buitenlandse Zaken over:

- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris voor Europese Zaken d.d. 19 maart inzake EU-verdragswijziging (21 501-20, nr. 344).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissie

De heer **Ormel** (CDA) merkt op dat de voorspoed die de Europese Unie (EU) brengt inmiddels vanzelfsprekend is. Deze waardengemeenschap draagt democratie en mensenrechten in een joods-christelijke traditie uit. Vandaar dat in het verdrag de Kopenhagencriteria, duidelijke en ondubbelzinnige regels en criteria voor uitbreiding van de Europese Unie, moeten worden opgenomen. Streeft de regering naar opname van de Kopenhagencriteria in het verdrag of naar een verwijzing in datzelfde verdrag?

Uitgangspunt bij de discussie over wijziging van het Verdrag van Nice (2000) zijn de kansen en uitdagingen die Europa biedt. Ook de komende generaties moeten in welvaart kunnen leven, in vrede en in een evenwichtig milieu. Grensoverschrijdende problemen zoals energie, terrorismebestrijding, klimaatverandering, immigratie en asiel, vragen om een Europese aanpak. Daarnaast zijn in het licht van de vergrijzing alle Europese handen hard nodig om de economische groei vast te houden. Meer in het algemeen moet sprake zijn van meer besluitvaardigheid en meer democratische en transparante toetsing. Ook andere problemen nopen tot verdragswijziging, zoals de uitdaging van de globalisering en de opkomst van Rusland, China en India. De EU kan niet de tweede economische grootmacht blijven zonder een gezamenlijke inzet op innovatie en aanpassing aan mondiale ontwikkelingen. De heer Ormel stelt vast dat volgens de regering subsidiariteit in Europa geen vies woord meer is. Nationaal wat kan, internationaal wat moet. Nationale parlementen moeten ieder EU-voorstel kunnen beoordelen voordat het tot besluitvorming komt. De bevoegdheidsverdeling tussen EU en lidstaten moet met een verdragswijziging duidelijker worden

¹ Samenstelling:

Leden: Atsma (CDA), Van Bommel (SP), onder-voorzitter, Van der Staaij (SGP), Waalkens (PvdA), voorzitter, Van Baalen (VVD), Ormel (CDA), Wolfsen (PvdA), Spies (CDA), Van Velzen (SP), De Nerée tot Babberich (CDA), Jan Jacob van Dijk (CDA), Dezentjé Hamming (VVD), Irrgang (SP), De Roon (PVV), Boekestijn (VVD), Pechtold (D66), Ten Broeke (VVD), Peters (GroenLinks), Gill'ard (PvdA), Jasper van Dijk (SP), Thieme (PvdD), Besselink (PvdA) en Wiegman-van Meppelen Scheppink (ChristenUnie).

Plv. leden: Çörüz (CDA), De Wit (SP), Van der Vlies (SGP), Heerts (PvdA), Snijder-Hazelhoff (VVD), Haverkamp (CDA), Ferrier (CDA), Lempens (SP), Jules Kortenhorst (CDA), Jan de Vries (CDA), Teeven (VVD), Roemer (SP), Wilders (PVV), Nicolai (VVD), Van der Ham (D66), Van der Burg (VVD), Duyvendak (GroenLinks), Crone (PvdA), Van Leeuwen (SP), Ouwehand (PvdD), Voordewind (ChristenUnie) en Kuiken (PvdA).

omschreven. Op welke wijze kan het parlement controle uitoefenen op gespreide verantwoordelijkheid? Is de regering bereid om zich bij de gesprekken over verdragswijziging hard te maken voor een rodekaart-model? Hoe worden de controlemogelijkheden van het Europese Parlement versterkt?

De inzet op hoofdlijnen van de regering krijgt steun van de heer Ormel, inclusief de gevraagde onderhandelingsruimte. Een zelfbewust en fier Nederland moet opkomen voor de eigen belangen.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie) verwelkomt de goede brief. De door de regering gevraagde onderhandelingsruimte moet zeker worden geboden. De Europese Unie moet effectiever, democratischer en transparanter worden. In aanloop naar de Europese Top in juni moet de regering de eigen standpunten actief uitdragen. De hoofdlijnen van de brief worden onderschreven. Over tijdpad, procedure en inhoud van onderhandelingen neemt het kabinet te zijner tijd een standpunt in. Wordt dit standpunt met het oog op een gedachtewisseling aan de Kamer bekend gemaakt?

Mevrouw Wiegman merkt op dat in de brief afscheid wordt genomen van de Europese grondwet. Volgens de regering is er ruimte voor een nieuw verdrag dat op steun van alle lidstaten kan rekenen. Het Verdrag van Nice is dan ook geen goede basis voor een EU van 27 lidstaten. Alleen met een effectiever, democratischer en transparanter EU neemt het draagvlak onder de bevolking toe.

De brief benadrukt terecht het politieke primaat van de lidstaten. De EU is niet meer dan een bestuurlijk hulp- en verlengstuk van de lidstaten. Het streven van de regering om de subsidiariteitstoets te versterken, valt dan ook in goede aarde. Is de regering van mening dat het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie integraal in een nieuw verdrag moet worden opgenomen? Grondrechtenbescherming is toch vooral een bevoegdheid van de lidstaten?

Mevrouw Wiegman vraagt of de regering van zins is om de Kopenhagen-criteria in een nieuw verdrag op te nemen. Dit kan de criteria en regels voor uitbreiding inzichtelijk maken en waarborgen.

De heer **Ten Broeke** (VVD) vindt de brief een eerste goede aanzet voor de interpretatie van het «nee» bij het raadplegend referendum in het jaar 2005. Nederland ziet niets in een Europese grondwet. Er is echter geen reden tot depressiviteit, omdat Nederland op specifieke onderdelen duidelijk kiest voor Europese samenwerking. De Europese kar moet dan ook uit de modder worden getrokken.

De Europese grondwet, het telefoonboek, vormt daarbij gelukkig geen uitgangspunt voor de onderhandelingen. De inzet van de regering op een wijzigingsverdrag valt in goede aarde. Het referendum over de Europese grondwet had immers geen liefdesverklaring aan Europa maar een loyaliteitsverklaring aan de nationale staat als uitslag. De VVD-fractie stond het grondwettelijk karakter van het verdrag sowieso niet aan. Uitgangspunt voor de heer Ten Broeke is dat de angst voor de EU als superstaat wordt weggenomen. Ook moet sprake zijn van een heldere bevoegdheidsverdeling tussen lidstaten en EU. De kerntaken van de EU zijn: interne markt, concurrentie en mededinging en internationale handel. Er moet ingezet worden op het wegnemen van marktbelemmeringen en op het oplossen van gemeenschappelijke en grensoverschrijdende problemen. Het gaat om innovatie, fundamenteel onderzoek, de muntunie, asielbeleid, terrorisme, het beschermen van de buitengrenzen en eventueel om een meer gezamenlijk buitenlands beleid. De brief komt op al deze punten aan de wensen van de VVD-fractie tegemoet. Gemist wordt aandacht voor financiële degelijkheid, zuinigheid, minder regeldruk, meer transparantie en democratische verantwoording en vooral een grotere invloed van het nationale parlement. Ook wordt met

geen woord gerept over de nieuwe spelregels. De zorgen over een Europese minister van buitenlandse zaken en het verlies van de eigen commissaris blijven overeind. Het uiteindelijke verdrag zal op deze punten worden beoordeeld. Ook zal op dat moment bekeken worden of een referendum noodzakelijk is.

De heer Ten Broeke vraagt de regering om expliciet de Kopenhagen-criteria, inclusief het absorptiecriterium, in het verdrag op te nemen. Er mogen geen nieuwe landen toetreden voordat de EU daarvoor klaar is en die landen werkelijk voldoen aan de regels. In het verdrag mag geen sociale paragraaf of verwijzing naar het sociale model Europa, lees werkloosheid, opgenomen worden. Is de regering bereid opname te blokkeren? Worden de vier vrijheden van de vrije markt op de tocht gezet, zoals het regeerakkoord lijkt te zeggen? Het onder voorwendsel van bescherming van publieke of sociale arrangementen in gevaar brengen van de interne markt brengt slechts de welvaart in Nederland in gevaar. De klimaatenergiedeal is op basis van de huidige situatie tot stand gekomen. Wat zegt dit over de passage in de brief dat verbetering nodig is om dit ambitieuze programma te verwezenlijken?

De heer **Van der Staaij** (SGP) is gematigd positief over de inzet van de regering bij de EU-verdragswijziging. Belangrijke punten in de brief sluiten aan bij het streven naar stroomlijning van de bestaande verdragen, een duidelijke bevoegdheidsverdeling, het afsnijden van sluiproutes voor bevoegdheidsoverdracht, samenwerking op basis van gelijkwaardigheid en versterking van de rol van de nationale parlementen. Een eventuele preambule bij een sobere verdragswijziging is niet nodig. Als die er toch komt, moet het een heel goede zijn.

Het Verdrag van Nice als uitgangspunt getuigt van een nuchtere en realistische aanpak. Grondwettelijk pretenties worden afgewezen. Wat wordt echter bedoeld met het niet integraal overnemen van de grondrechten-catalogus? Moet dat Handvest sowieso niet overgenomen worden? Positief is de versterking van de nationale bevoegdheden. Hoe wil de regering inhoud geven aan de term subsidiariteit? Wordt het rodekaartmodel bij de onderhandelingen naar voren gebracht?

De heer Van der Staaij wijst erop dat de inzet van de regering niet veel zegt over het uiteindelijke resultaat. In hoeverre gaat de inzet gepaard met het zoeken van samenwerking met andere landen die een dergelijke koers voorstaan? Het slechts afschaffen van eurofratsen zoals de Europese vlag, het Europese volkslied en de Europese dag is niet genoeg.

Thema's zoals terrorismebestrijding, energie en klimaat moeten slagvaardig opgepakt worden. Dat betekent niet dat nationale bevoegdheden zonder duidelijke en keiharde noodzaak uit handen moeten worden gegeven. De superstaat van de euro-euforisten mag er niet komen.

Versterkte EU-samenwerking op extern beleid mag nooit de vorm krijgen van een communautair buitenlands beleid.

De heer Van der Staaij wijst erop dat het regeerakkoord vermeldt dat de Raad van State om advies zal worden gevraagd. Waarover en wanneer is dat het geval?

Het initiatiefwetsvoorstel-Herben/Van der Staaij over invoering van het vereiste van een meerderheid van twee derde voor wijziging van verdragen waarop de EU is gegrond zal in de komende periode zijn beslag krijgen.

De heer **Blom** (PvdA) vindt de hoofdlijnen in de brief van de regering uitstekend. Het is het startpunt van een discussie die nog vele jaren zal duren.

Het is goed dat gekozen is voor het Verdrag van Nice als uitgangspunt. Voor een Europese grondwet is immers gezien de uitslag van het referendum geen draagvlak. Dat betekent dat parlement en regering de burger het belang moeten laten inzien van de Europese discussie. Het

gaat om een betere toekomst voor Nederland. Het vertrouwen van de burger in Europa moet worden vergroot. Die zit immers niet te wachten op een Europese vlag of een Europese grondwet. Of in het jaar 2009 een nieuw referendum nodig is over een eventuele verdragswijziging hangt af van de merites van het uiteindelijke voorstel. Europa moet meer in het algemeen gaan over kansen en niet over angsten.

Er gaan stemmen op om in Europees verband een recht op afwijking in te voeren. Wie verder wil dan in Europees verband kan, krijgt daartoe de gelegenheid. Wat is hierop de reactie van de regering?

Er zijn negen landen die het Grondwettelijk Verdrag niet hebben geratificeerd. Wat is de stemming in grote landen zoals het Verenigd Koninkrijk, Polen en Tsjechië over een nieuw verdrag? Worden met deze landen bilaterale overleggen gezocht? Hoe wordt omgegaan met de discussie over het lidmaatschap van Turkije? Is er nog ruimte voor uitbreiding in een EU van straks 28 lidstaten?

De heer **Jasper van Dijk** (SP) is te spreken over de hoofdlijnenbrief over de verdragsdiscussie. Die komt immers op veel punten tegemoet aan de kritiek van de SP over de werking van de EU en de omgang met het Grondwettelijk Verdrag. De regering neemt de bestaande verdragen als uitgangspunt. Ook wordt ingezet op minder regelgeving, meer openbaarheid, meer macht voor nationale parlementen, meer subsidiariteit en op het afwijzen van de EU als superstaat. De inzet op een eerlijker lastenverdeling, duidelijke regels over uitbreiding en een duidelijke afbakening van taken vallen in goede aarde.

De regering heeft een lijstje opgesteld van zaken, zoals pensioenen, sociale zekerheid, fiscaliteit, cultuur, onderwijs en gezondheidszorg, die bij uitstek nationaal behoren te worden geregeld. Hoe gaat de regering ervoor zorgen dat de storende en ongewenste bemoeienis van de EU met bijvoorbeeld de volkshuisvesting, de publieke omroep en de gezondheidszorg tot een einde komt? Is de regering bereid om deze zaken aan dat lijstje toe te voegen? De EU heeft voldoende aan grensoverschrijdende taken op het vlak van bijvoorbeeld milieu en terrorismebestrijding.

De heer Van Dijk wijst erop dat volgens de regering op het vlak van milieu, asiel, terrorismebestrijding en concurrentiekracht meer slagvaardigheid van de EU wordt verwacht. Betekent slagvaardigheid besluiten bij meerderheid in plaats van bij veto? Wat betekent de zeer brede term concurrentiekracht?

Houdt de regering vast aan een Europese minister van buitenlandse zaken? Kan het model van de rode en de gele kaart worden toegelicht?

De heer **De Roon** (PVV) is niet zo te spreken over de hoofdlijnenbrief. De PVV-fractie is voorstander van een sterk, maar afgeslankt Europa met minder taken, bevoegdheden en kosten. Toetreding van zwakke en corrupte partners, zoals met Roemenië en Bulgarije is gebeurd, moet voortaan worden voorkomen. Alleen zo kan meer draagvlak bij de burger worden verkregen.

De EU moet zich concentreren op economische samenwerking die nodig is om welvaart van de burger te vergroten. Geen Europese minister van buitenlandse zaken of gemeenschappelijk buitenlands beleid dus. De grote verschillen tussen de lidstaten hebben in de EU slechts een slappe consensus en verdunde resultaten tot gevolg en een uitvoering die vaak niet van harte ter hand wordt genomen. Wenselijke samenwerking tussen staten over bijvoorbeeld terrorismebestrijding kan beter ad hoc plaatsvinden, bilateraal of multilateraal, of op basis van verdragen. Het nachtmerriescenario is dat de EU bij meerderheidsbesluit de lidstaten een generaal pardon oplegt dat erger is dan dat van Balkenende IV. Ook de beruchte Belgiëroute is immers te danken aan de bemoeienis van Europa met het migratiebeleid. De geldverslindende Europese instituten moeten verdwijnen. De Europese subsidies voor Poolse en Franse boeren moet

stoppen. Het Europees Parlement, een geldverslindende tandeloze tijger, kan worden opgeheven. Het nationale parlement moet volledig bevoegd worden.

De heer De Roon leest in de regeringsbrief dat de wens tot een grotere rol voor nationale parlementen geen individueel vetorecht inhoudt. Een lidstaat zonder vetorecht levert echter soevereiniteit in. In de toekomst moeten de nationale parlementen de toetssteen worden van de meer beperkte taken van de EU. Die parlementen moeten op alle EU-beslissingen een vetorecht krijgen. Het aantal eurocommissarissen en de omvang van het Brussels ambtelijk apparaat kunnen fors teruggebracht worden. Door die afslanking kan de Nederlandse afdracht aan de EU worden verminderd. Nederland is nog steeds een van de grootste nettobetalers. Deze afslanking van Europa betekent niet dat nog meer landen kunnen toetreden. De Kopenhagencriteria behoeven niet in het gewijzigde verdrag opgenomen te worden. Iedere wijziging van het Verdrag van Nice in de door het kabinet beoogde richting moet bij referendum aan de Nederlandse bevolking voorgelegd worden.

De heer **Pechtold** (D66) vindt het verkeerd dat ook het kabinet de EU afvalt en Europa als superstaat wegzet. Dat beeld klopt niet met de EU als succesverhaal, waarvoor landen in de rij staan om lid te worden. De EU heeft haar lidstaten welvaart, economische groei, vrede en stabiliteit gebracht. Het Grondwettelijk Verdrag is niet perfect. De mogelijkheden voor een zo goed mogelijk nieuw verdrag moeten echter worden gebruikt. Daarvoor is van belang dat draagvlak wordt gecreëerd. Dat vergt een discussie waarin de politiek niet bang is om eigen visies uit te dragen. Al in 2001 is vastgesteld dat het Verdrag van Nice niet goed genoeg is voor een doelmatige en democratische EU. Na twee jaar Europese Conventie lag er een redelijk uitgebalanceerd compromis met veel winstpunten. Het Grondwettelijk Verdrag is dan ook het beste uitgangspunt voor serieuze discussie. Nederland kiest als enige voor het Verdrag van Nice en dreigt daarmee de boot te missen.

Er moet gekozen worden voor grondrechten, democratie en subsidiariteit. Dat betekent een Europese aanpak van milieu, buitenlands beleid, defensie en migratie. Volgens het kabinet staat meer democratie gelijk aan subsidiariteit. Het is echter van belang om meer beleidsterreinen onder controle van het Europees Parlement te brengen. De nationale veto's moeten afgeschaft worden. Subsidiariteit betekent niets meer dan zaken op het meest geschikte niveau regelen. Waarom zo veel aandacht voor het nationaal karakter van publieke voorzieningen als lidstaten al mogen bepalen hoe publieke diensten worden gedefinieerd en georganiseerd? De heer Pechtold vraagt de regering wat meer Europa in het extern beleid betekent. Is dat een gemeenschappelijk defensiebeleid zonder nationale veto's? Meer Europa is soms het enige antwoord. Het schrappen van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie ontnemt individuele burgers de mogelijkheid om rechten op Europees niveau af te dwingen. De brief van het kabinet getuigt van een teruggetrokken en angstige houding. Er moet juist ambitie en durf worden getoond om draagvlak en trots voor Europa te creëren.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks) leest in de langverwachte kabinetsbrief drie zaken. Na de schok van het «nee» is er ruimte bij andere lidstaten voor een nieuw en beter verdrag. Het nieuwe verdrag moet elementen van het Grondwettelijk Verdrag bevatten om democratie in en slagvaardigheid van de EU te vergroten. Er moet sprake zijn van veel subsidiariteit. De GroenLinks-fractie heeft altijd geijverd voor een kort en overzichtelijk verdrag. De beweringen van het kabinet over subsidiariteit zijn echter stemmingmakerij. Dat beginsel is immers grondbeginsel van de EU en haar voorgangers geweest. Hoe wil de regering de nieuwe subsidiariteit

vormgeven? Veel zaken moeten toch in Brussel worden geregeld? Euro-sceptisisme bevechten met eurosceptisisme is toch geen vruchtbare tactiek? Subsidiariteit lijkt ook het middel voor een hoger democratisch gehalte binnen de EU. Het accent wordt gelegd op besluitvorming zo dicht mogelijk bij de burger. Democratie gaat echter ook over rechtstatelijke bescherming, de scheiding der machten en de angst van de burger voor een almachtige superstaat. Wat is daar nu een beter vehikel voor dan het grondrechtenhandvest? Staat de regering verwijdering van dat Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie voor? Zo ja, waarom? Dit Handvest belichaamt belangrijke vrijheden en sociale rechten en was toepasselijk op de EU-instellingen. Hoeveel mensen hebben tegen de Grondwet gestemd vanwege de grondrechten? Wordt hiermee recht gedaan aan de zorgen van de burger?

Mevrouw Peters vindt het opvallend dat de brief nergens rept van het Europees Parlement. Hoe wil de regering de EU dan meer democratisch maken? De democratisering van Europa begint volgens de staatssecretaris toch bij de Europeanisering van de democratie? Er moet geknokt worden voor een initiatiefrecht voor het Europees Parlement, inclusief agenderingsmacht en compleet budgetrecht.

Het kabinet wil de EU slagvaardiger maken bij het buitenlandse beleid. Komt dit neer op het schrappen van de institutionele hervormingen en het opheffen van de pijlerstructuur? Geen vetorecht meer op dat terrein? Opvallend is dat klimaat en milieu na de resultaten bij de Voorjaarsraad nauwelijks aan bod komen. Hoe wil de regering de slagvaardigheid op deze gebieden vergroten?

Is er een concept-Verklaring van Berlijn? Gaat de regering die ondertekenen? Krijgt het parlement die verklaring vooraf te zien?

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD) herinnert eraan dat het «nee» van het referendum het feestje van de zittende politiek lelijk heeft verstoord. Die had zich vergist en werd door 62% van de Nederlandse bevolking teruggefloten. Alle dreigementen van de voorstanders haalden niets uit, ondanks een grote promotiecampagne van de overheid om toch vooral voor te stemmen. Burgers en politiek zijn van elkaar vervreemd, waaruit de politiek echter geen lering wil trekken. Enkele kleinschalige debatjes in het land met een voorspelbare uitkomst zullen geen uitkomst bieden. Volgens onafhankelijke opiniepeilingen oordelen burgers na het referendum nog negatiever over de Europese Grondwet. Draagvlak betekent meer dan het uitleggen van de Europese boodschap aan de burgers. Het betekent bij een nieuw verdrag een nieuwe raadpleging van de kiezer.

De PvdD heeft een nee-campagne gevoerd. Vormen van dierenmishandeling kregen immers een verankering in het Grondwettelijk Verdrag: stierenvechten, het rapen van kievietseieren, het houden van kistkalveren, het castreren van varkens, het harpoeneren van walvissen en het onverdoofd ritueel slachten. De rechten van dieren werden ondergeschikt gemaakt aan de tradities en religieuze gewoontes en gebruiken van mensen.

De regeringsbrief rept niet van dierenwelzijn als een van de terreinen voor een gemeenschappelijke aanpak. Waarom niet? Dit maakt de weg vrij voor productieverhoging als doelstelling van het landbouwbeleid zoals dat nu geformuleerd is in het door de kiezer afgewezen Grondwettelijk Verdrag. Dat staat haaks op het welzijn van dieren en het belang van het milieu. Is de regering bereid een verbod op onverdoofd ritueel slachten in de verdragswijziging op te nemen en de rechten van dieren te erkennen?

Antwoord van de bewindslieden

De **minister** merkt op dat het symbolische waarde heeft dat juist in Berlijn 50 jaar verdragen en samenwerking in Europa wordt gevierd. Bij die viering wordt informeel gesproken over wijziging van de verdragen.

Het Duits voorzitterschap wenst een korte gedachtewisseling over de procedure.

De toekomst van Nederland ligt, ondanks de kritiek, in Europa. Europa is immers een waardengemeenschap en biedt veel kansen. Aan de uitkomst van het referendum kan niemand voorbijgaan. De opdracht van de regering is: een constructieve bijdrage om tot verandering van de verdragen te komen. Daarbij moet rekening gehouden worden met de gevoelens die in Nederland bestaan. De voortdurende klem van verdeeldheid moet daarbij worden vermeden.

Een meerderheid van de Kamer, zowel oppositie- als regeringsfracties, lijkt met de gekozen aanpak in te stemmen. Dat biedt draagvlak voor het verdere traject. De regering staat zoals altijd open voor een debat met het parlement over Europa. Opvallend is dat de fractie van D66 in een jaar tijd van klankkleur is veranderd. Van de diverse signalen uit de Kamer is meer in het algemeen goede nota genomen.

De minister-president benadrukt dat in de EU voor een gezamenlijke aanpak moet worden gekozen. Druk uitoefenen door de achttien «ja»-zeggende landen op de andere landen is niet vruchtbaar. In gesprekken met bondskanselier Merkel als voorzitter van de Europese Raad is dan ook nadrukkelijk gesproken van een Änderungsvertrag. Het is onverstandig om termen zoals grondwet of grondwettelijk verdrag in de Verklaring van Berlijn op te nemen. Effectief onderhandelen betekent dat vooraf alleen op hoofdlijnen wordt gesproken over de inzet. Die hoofdlijnen zijn: wijzigingsverdrag, subsidiariteit en de rol van de nationale parlementen. Die elementen worden ook door een meerderheid van de Kamer benadrukt.

De minister-president legt uit dat met het verwijderen van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, vastgelegd in het jaar 2000, de grondrechten niet verdwenen zijn. Het is echter van belang om een wijzigingsverdrag zonder grondwettelijke aspecten te krijgen. Vandaar de suggestie om in het verdrag een verwijzing naar het Handvest op te nemen. Nederland blijft zich daarnaast inzetten voor toetreding van de EU tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM).

De Kopenhagencriteria, inclusief de mede op Nederlands initiatief bereikte aanscherpingen daarvan, behoren plaats in het verdrag te krijgen. Subsidiariteit raakt aan de rol van de nationale parlementen en de taakverdeling tussen EU en lidstaten. Het rodekaartmodel heeft er mee te maken dat nationale parlementen aan de bel kunnen trekken. Een onverkorte handhaving van het vetorecht als algemeen principe past niet bij een EU met 27 lidstaten. Bij een wijzigingsverdrag ontvalt inderdaad de noodzaak van een preambule zoals bij het Grondwettelijk Verdrag. De Raad van State zal door de regering advies worden gevraagd over een ontwerp voor een goedkeuringswet. Daarna is de vraag naar een referendum aan de orde. De les van het referendum voor het kabinet was dat Europa sterker verankerd moet worden in de hoofden en harten van mensen. Sindsdien worden concrete resultaten van Europa duidelijk naar gebracht. Ook is aangedrongen op duidelijkheid over de twijfels voor uitbreiding. Die criteria zijn inmiddels aangescherpt. Tijdens het voorzitterschap van Nederland is bovendien het thema van de regeldruk aan de orde gesteld. De inzet van Nederland is in het recente verleden effectief gebleken. De stijging van de landbouwuitgaven is gekeerd. Nederland betaalt een miljard euro minder aan de EU. De zwaarste portefeuille van de Europese Commissie is binnengehaald. Het thema klimaat en energie is hoog op de Europese agenda gezet. Doel is een vertrouwenwekkend Europees project. De verdere onderhandelingen zullen zeker pittig zijn.

De minister-president weigert op voorhand toe te zeggen om de uitkomst van de onderhandelingen aan de bevolking ter raadpleging voor te leggen.

De **staatssecretaris** complimenteert de Kamer met de snelle organisatie van hoorzittingen over de Europese Grondwet. Het is aan regering en

Kamer om het publieke debat te stimuleren en zich alle geluiden uit de samenleving eigen te maken. De uitslag van het raadgevend referendum moest leiden tot een andere aanpak. Vandaar dat in het regeerakkoord en in de brief de onderhandelingsrichting in hoofdlijnen is neergelegd. De discussie over meerderheidsbesluitvorming wordt door de regering in verband gebracht met die over de afbakening van taken. Een meer precieze verdeling van taken tussen Europa en nationale staten vergemakkelijkt het gesprek over uitbreiding van de meerderheidsbevoegdheid. Vandaar de inzet op verheldering van de bevoegdheidsverdeling tussen Europees en nationaal niveau. Daarbij wordt ingezoomd op diensten van algemeen belang en publieke diensten. Specifieke nationale arrangementen die een sociaal doel dienen, moeten beschermd worden zonder mogelijkheden voor misbruik door markt afscherming. VNO-NCW en MKB Nederland pleiten eveneens voor een korter, kleiner verdrag. Zij geven aan Europa en Europese samenwerking dringend nodig te hebben voor economische groei en bevordering van de werkgelegenheid.

Het recht op afwijken binnen de EU is al mogelijk, bijvoorbeeld bij bepaalde onderwerpen op milieuvlak. Ook daarbij moet ervoor gewaakt worden dat de openheid van de interne markt in gevaar komt. De Nederlandse economie profiteert immers in hogere mate van de open grenzen dan die van de andere lidstaten.

Het nieuwe uitgangspunt voor de onderhandelingen is het Verdrag van Nice. De elementen van het Grondwettelijk Verdrag waarmee de Kamer eerder aan de slag is gegaan, blijven bruikbaar. Over de details van het uitgangspunt wordt uit overwegingen van onderhandelingstactiek niet ingegaan.

De staatssecretaris wijst op een inconsistentie in het betoog van mevrouw Ouwehand. Die vindt dat de uitslag van het referendum gerespecteerd moet worden én dat Nederland bijvoorbeeld Spanje moet kunnen dwingen het stierenvechten te stoppen.

Het toetreden van de EU tot het EVRM is geen schaamlap. Vanaf dat moment moeten de EU en haar instellingen immers de grondrechten van het EVRM respecteren. Het Handvest van de Grondrechten van de EU wordt niet terzijde geschoven. Met toetreding tot het EVRM krijgen de rechters van Straatsburg en Luxemburg de kans om handelingen van de EU te toetsen aan de grondrechten. Vandaar dat in het nieuwe verdrag een aanwijzing moet worden opgenomen naar het Handvest.

De opstelling van de regering is niet tegen het Europees Parlement gericht. Een keuze voor meerderheidsbesluitvorming betekent immers versterking van de rol van dit parlement. De uitslag van het referendum laat echter zien dat Nederlanders willen dat het Nederlandse parlement meer greep krijgt op wat zich op Europees niveau afspeelt. Daarbij moet begrepen worden dat er geen tegenstelling bestaat tussen het Europese en het nationale parlement. Doel is verbetering van de democratische legitimatie door betere controle op Europese besluitvorming.

De voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken,
Waalkens

De griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken,
Huisinga